

The Model of Revolutionary Islamic Rationality, a Strategy for Achieving a New Islamic Civilization: Case Study of the Ammar People's Film Festival

Hossein Nadian *

Received on: 12/11/2021

Mahdi sadatinejad **

Accepted on: 21/02/2022

Abstract

The Islamic Revolution, by transforming the political foundations of society, created new institutions in the construction and distribution of power after the revolution. But these institutions could not completely change the nature of the bureaucracy left over from the Pahlavi regime. The commonality of the institutions of the Islamic Revolution, despite their functional differences, reproduction at different times and in different areas based on emerging needs and threats, geographical and environmental expansion, clearly contradicts the bureaucratic structures of government Which is in conflict with secular rationality. In this article, by using the components, functions and mechanisms of the Ammar People's Film Festival, as an alternative to the modern institution of cinema, we present the model of revolutionary Islamic rationality and try to answer the question of what are the characteristics of the revolutionary Islamic rationality system? What is its role in the direction of modern Islamic civilization? Our assumption is that the institutions that emerged from the Islamic Revolution are efficient, progressive, original and based on revolutionary orientation only if they are based on the characteristics of the system of Islamic and revolutionary rationality and consider its function and actions in the organization. Accordingly, the system of revolutionary Islamic rationality is considered the most important software and hardware of state-building in the new Islamic civilization.

Keyword: Ammar People's Film Festival, Revolutionary Islamic Rationality, Institutions of the Islamic Revolution, New Islamic Civilization, Bureaucracy.

.....
* Ph.D Student in Political Science, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Islamic Republic of Iran. (Corresponding Author)

hnadian1370@gmail.com

 0000-0001-7309-4958

** Assistant Professor of Political Science, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Islamic Republic of Iran.

msadatinejad@ut.ac.ir

 0000-0002-4802-0735

الگوی عقلانیت اسلامی انقلابی، راهکاری برای نیل به تمدن نوین اسلامی (مطالعه موردی جشنواره مردمی فیلم عمار)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۲۱

حسین نادیان *

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۰۲

سید مهدی ساداتی نژاد *

چکیده

انقلاب اسلامی ایران با تحول در بنیادهای نظم سیاسی جامعه، نهادهای تازه‌ای را در ساخت و توزیع قدرت پس از انقلاب ایجاد کرد. گرچه نهادهای برآمده از انقلاب اسلامی نتوانست به‌طور کامل ماهیت و ساختار بروکراسی به‌جای مانده از نظام پهلوی را دگرگون سازد. وجه اشتراک نهادهای انقلاب اسلامی علی‌رغم تمایز کارکردی آن‌ها، بازتولید در زمان‌ها و عرصه‌های متفاوت بر اساس نیازها و تهدیدات پیشرو، بسط جغرافیایی و محیطی، تضاد آشکار با ساختارهای بوروکراتیک دولتی نشان می‌دهد که این نهادها برگرفته از نظام عقلانیت اسلامی مبتنی بر آموزه‌های انقلاب اسلامی است که در تعارض با عقلانیت سکولار می‌باشد. در این مقاله با بهره‌گیری از مولفه‌ها، کارکردها و سازوکارهای جشنواره مردمی فیلم عمار، به‌عنوان آلترناتیو و جایگزین در برابر نهاد مدرن سینما به ارائه الگوی عقلانیت اسلامی انقلابی می‌پردازیم و سعی در پاسخ به این سؤال داریم که نظام عقلانیت اسلامی انقلابی چه ویژگی‌هایی دارد و نقش آن در راستای تمدن‌سازی نوین اسلامی چیست؟ فرض ما در مقاله این است که نهادهای برآمده از انقلاب اسلامی تنها در صورتی کارآمد، پیشرو، اصیل و مبتنی بر جهت‌گیری انقلابی هستند که مبتنی بر شاخصه‌های نظام عقلانیت اسلامی و انقلابی باشند و در سازمان، کارکرد و اقدامات خود آن را در نظر بگیرند. براین اساس، نظام عقلانیت اسلامی انقلابی مهم‌ترین نرم‌افزار و سخت‌افزار دولت‌سازی در تمدن نوین اسلامی دانسته می‌شود.

کلمات کلیدی: جشنواره مردمی فیلم عمار، عقلانیت اسلامی انقلابی، نهادهای انقلاب اسلامی، تمدن نوین اسلامی، بروکراسی.

* دانشجوی دکتری علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، جمهوری اسلامی ایران. (نویسنده مسئول)

0000-0001-7309-4958

hnadian1370@gmail.com

* استادیار علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، جمهوری اسلامی ایران.

0000-0002-4802-0735

msadatinejad@ut.ac.ir

بیان مسئله

انقلاب اسلامی به دنبال تغییر در حکومت، تغییرهایی اساسی در ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی نیز ایجاد کرد. در این شرایط دغدغه انقلابیون، ایجاد نوعی حکومت و در حقیقت اجرای آرمان‌های انقلابی خویش است (عابدی و کشاورز شکری، ۱۳۹۶، ص ۱۲۶).

با این وجود، خلأ تشکیلات به صورت رسمی و نهادی شده، باقی ماندن ساختارهای رژیم شاهنشاهی و عدم توان سازگاری سازمان‌های بروکراتیک با این تغییرات می‌توانست استقرار حکومت برآمده از انقلاب را با موانع جدی روبرو سازد (حسینی بهشتی، ۱۳۵۹). علاوه بر آن، شکل دادن به تشکیلات حکومتی در فاصله‌ی اندک میان شدت گرفتن تظاهرات خیابانی و پیروزی انقلاب اسلامی اساساً مقدور نبوده است (میرترابی، ۱۳۹۶، ص ۳). در این شرایط بود که با تدبیر رهبران انقلاب، نهادهای انقلاب اسلامی شکل گرفت. این سازمان‌ها که برای نیل به مدل جدیدی از حکومت شکل گرفته بود با سازمان‌های بروکراسی به عاریت گرفته از رنسانس متفاوت است.

ویژگی ممتاز انقلاب ایران در سال ۱۳۵۷، حضور فراگیر اقشار مختلف مردم در مخالفت با رژیم گذشته و پایه‌ریزی نظم سیاسی جدید است. یکی دیگر از ویژگی‌های جالب توجه انقلاب ایران، خاستگاه اجتماعی بومی و سنتی نخبگان دولت‌ساز آن و ماهیت ویژه جنبش انقلابی است که در طیف اکثریت مذهبی، بر پایه شبکه نهادها و تعاملات سنتی درون جامعه سازمان پیدا کرده و بسیج شده بود. این نگاه به درون و شبکه تعاملات موردنظر، عملاً زمینه‌ی طراحی نهادهایی را فراهم کرد که ضمن انطباق با ارزش‌های اجتماعی اکثریت، از انعطاف و قابلیت بالایی در انجام کارویژه‌های موردنظر برخوردار بودند. در همین راستا نهادهای رسمی همچون ولایت فقیه، شورای انقلاب، سپاه پاسداران و کمیته‌های انقلاب اسلامی، منجر به ابداع رویه‌ها و الگوهای عمل ویژه‌ای در عمل سیاسی در نظام پس از انقلاب شد که پایداری و توانمندی کارکردی خود را در ارتباط با اهداف مطرح شده و برخورد با مشکلات پیش رو به خوبی نشان داده‌اند (میرترابی، ۱۳۹۶، ص ۳۷).

با این همه در روند دولت‌سازی پس از انقلاب، بسیاری از عناصر دولت مدرن شامل جمهوریت، تفکیک قوا، قانون اساسی مدون و نهادهای مدرنی همچون ریاست جمهوری، پارلمان و... به رسمیت شناخته شد و در نهایت یک ساختار حکومتی مختلط مرکب از نهادهای سنتی و مدرن را پدید آورد. این عناصر که بعضاً با یکدیگر نامتناسب‌اند، هم به لحاظ ساختاری و هم به لحاظ

کارکردی، انسجام لازم را ندارند، به همین دلیل منشأ تعارضات ساختی و رفتاری میان حاملان این عناصرند و گاهی اوقات تنش‌های سیاسی و اجرایی در مدیریت امور کشور را پدید می‌آورند (حافظ‌نیا، ۱۳۸۱، ص ۲۶۴-۲۶۵). اما رفع این تعارض‌ها باید در سطح زیرین و بنایی سازمان‌ها و نهادها حل شوند، جایی که محل تقابل عقلانیت سکولار مدرن و عقلانیت انقلاب اسلامی است.

گرچه واقعیت وجود نهادهای انقلاب اسلامی در جامعه، بیانگر ضرورت وجودی آن‌ها برای استقرار انقلاب اسلامی است، عدم شناخت کامل فلسفه و ضرورت وجودی این نهادها باعث می‌شود که وجود و حضور نهادهای انقلاب اسلامی موقت دانسته شود و به‌جای این‌که با تحقیق و مطالعه، جایگاه آن‌ها تعیین و برای توسعه آن‌ها استراتژی و الگوی مناسب در نظر گرفته شود در جهت محدود کردن و ادغام و حذف آن‌ها و سپردن وظایف و مأموریت آنان به سازمان‌های گذشته و بروکراتیک نظام اقدام شود (ناظمی اردکانی، ۱۳۸۶، ص ۹۰). چنانچه مشاهده می‌شود این نهادها به‌ویژه با توجه به بی‌اعتمادی‌ای که در دوره پس از انقلاب نسبت به دولت پهلوی و ساختار اداری آن وجود داشت، به‌سرعت گسترش یافتند. اما پس از سال ۱۳۶۲، با تثبیت قدرت نظام سیاسی موجود، اکثر آن‌ها به‌تدریج به بخشی از بوروکراسی جدید تبدیل شدند یا به بدنه بوروکراسی سابق پیوستند. در این دوره، بوروکراسی دوباره به یک‌نهاد قدرتمند تبدیل شد و ساختار سلسله‌مراتبی آن تقویت گردید (Frazmand, 1978, p. 194).

درنتیجه، بررسی و مطالعه در مورد نهادهای انقلابی، یکی از ضروریات نظام و محافل پژوهشی است، چون این نهادها بدون بررسی ممکن است از مسیر حقیقی خود منحرف شوند و به اهداف و نیازهای از قبل تعیین‌شده نائل نگردند (ایروانی، ۱۳۷۴، ص ۹۷). در این رهگذر بزرگ‌ترین آفت نهادهای انقلابی حرکت آن‌ها به سمت بروکراسی و دیگر مشخصات سازمان‌های مدرن غربی است که به استحاله کامل آن‌ها در فرآیند جهانی‌شدن و مدرنیزاسیون خواهد انجامید و علت عمده آن را می‌توان خلأ تئوریک و نداشتن چهارچوب‌های نظری جهت بسط و توسعه این‌گونه نهادها دانست. بنابراین بایسته است که با مطالعه نهادهای برآمده از انقلاب اسلامی الگو و مدلی جهت دولت‌سازی در نظام جمهوری اسلامی ارائه کنیم و آن را در بستر یک نظام عقلانیت اسلامی متمایز از نظام عقلانیت ابزاری و نظم بروکراتیک برخاسته از آن تشریح و تبیین کنیم. از آنجاکه افق تمدن‌سازی نوین اسلامی از اهداف انقلاب در بیانات رهبری نظام اسلامی و مورد تأکید می‌باشد

طرح الگوی عقلانیت اسلامی انقلابی نرم‌افزار مناسبی برای نیل به این هدف متعالی خواهد بود.

۱. پیشینه‌ی تحقیق

محمدعلی حسینی نیک و مجید مختاریان‌پور (۱۳۹۷)، در مقاله‌ی عقلانیت مدیریت جهادی با مطالعه و بررسی مطالب ذیل آیات جهاد در چهار تفسیر المیزان، نمونه، مجمع‌البیان و تسنیم و نیز بیانات رهبر معظم انقلاب در مورد مدیریت جهادی و همچنین نظرات خبرگان سه بعد عقل نظری، عملی و کنشی را با توجه به مؤلفه‌های مختلف آن تفکیک کرده‌اند.

محمد مهدی اسماعیلی و میثم عباسی فیروزجاه (پاییز و زمستان ۱۳۹۵)، در مقاله‌ی عقلانیت انقلابی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای به پنج مضمون مرتبط با عقلانیت انقلابی در بیانات ایشان اشاره نموده که عبارت اند از: دین محوری، باهم بودگی (عقلانیت، معنویت و عدالت)، عدالت‌خواهی، استکبارستیزی و مردم‌سالاری دینی.

سید محمد حسین متولی امامی (پاییز و زمستان ۱۳۹۸)، در مقاله‌ی منزلت عقل فقهی در تمدن‌سازی نوین اسلامی، عقل فقهی را عقلی متعبد و دارای ماهیتی متفاوت از عقل سکولار فلسفی عنوان می‌کند. عقل فقهی برای ورود فقه به عرصه‌ی تمدن‌سازی نوین اسلامی، باید علاوه بر شئونی که در فقه رایج دارد، حداقل به پنج شکل دیگر ایفای نقش کند: تحلیل اجتماعی احکام، درک مصالح تحسینی، مجال عدم تعبد در شئون حکومت، درک نظام وار شریعت و کشف نقطه‌ی ثقل تصرف.

رضا مقیسه، علیرضا کیقبادی و عبدالرحیم پدرام (بهار و تابستان ۱۳۹۷)، در مقاله‌ی علائم پیدایش تمدن نوین اسلامی، هشداری برای ایجاد و تقویت نهادهای تمدن ساز بیان می‌کنند تمدن‌سازی نوین اسلامی هرچند هنوز به صورت یک‌روند کاملاً آشکار درنیامده است، ارائه نشانه‌ها و علائم تمدن نوین اسلامی از سوی متفکران غربی، منویات مقام معظم رهبری و نشانه‌های تجربه‌شده در کشور، منطقه و جهان احتمال وقوع آن در آینده خیلی زیاد است. در این صورت، نهادها و سازمان‌های مختلف به‌خصوص نهادهای انقلابی و اسلامی بایستی توان رقابت و فعالیت در سطح تمدن را داشته باشند و به عبارتی خودشان را تمدنی بسازند و خود را برای ایفای نقش آماده کنند.

همچنین تولید نظریه سازمان‌های تمدن‌ساز یکی از نیازهای مهم برای مسلمانان در زمانه فعلی ارزیابی می‌شود.

در پایان باید به این نکته اشاره کرد که پژوهش‌های مطالعات این حوزه صرفاً به بررسی مولفه‌ها و ابعاد مختلف عقلانیت اسلامی، فقهی یا انقلابی بسنده شده است و یا نقش و کاربرد عقلانیت در تمدن‌سازی و نهادسازی (دولت‌سازی) مورد توجه قرار گرفته است، اما چگونگی ارتباط و پیوستگی نظام عقلانیت اسلامی در ایجاد نهادها و رویه‌های حکمرانی و تمدن‌سازی تشریح و تبیین نشده است. در این مقاله سعی می‌شود با استفاده از مؤلفه‌های عقلانیت اسلامی به چگونگی شکل‌دهی سازمان جشنواره عمار به‌عنوان نهاد برآمده از عقلانیت اسلامی انقلابی توجه شود. از این‌رو، این مقاله در عین بهره‌مندی از مقالات پیشین در نوع خود بدیع و نوین است.

۲. چارچوب نظری

یکی از مهم‌ترین مسائل دوران مدرن، روند عقلانی شدن جهان است که به گفته‌ی وبر منجر به گسترش پیچیدگی‌های نظام اجتماعی، گسترش سازمان‌یافتگی، انضباط پذیرش و قابلیت پیش‌بینی و کنترل زندگی، تسلط انسان بر محیط از طریق گسترش علایق ابزاری انسان نسبت به طبیعت، از میان رفتن قدرت نیروهای اسرارآمیز و غیرعقلانی در زندگی اجتماعی می‌گردد (بشیریه، ۱۳۷۷، ص ۵۷).

پارادایم عقلانیت را می‌بایست نقطه‌ی آغازین هر تجزیه و تحلیل تئوریک سازمانی دانست که با وبر آغاز شده است و تا امروز هم چنان ادامه دارد (رضایی‌منش، ۱۳۸۶، ص ۱۲۶). نظر وبر این بود که عقلانیت صوری (ابزاری) بر انواع دیگر عقلانیت (ذاتی، عقلی و عملی) چیرگی یافته است (ریتزر، ۱۳۷۹، ص ۷۳۶). همچنین، عقلانیت ابزاری در راستای بوروکراسی بیشتر حرکت می‌کند (اصغری، ۱۳۸۸). در نتیجه مهم‌ترین و مشهورترین شکل سازمانی در دوران جدید بوروکراسی است (Newman, 1996, p 59).

از سوی دیگر، وبر، بوروکراسی را به‌عنوان عقلایی‌ترین شکل سازمانی و بنابراین برتر از سایر سازمان‌ها می‌دید. از نظر وبر، بوروکراسی نوعی طرح سازمانی ایدئال است که اختیار قانونی، نظم

سلسله مراتبی، عمل کردن بر اساس مستندات و بایگانی‌ها، جدایی کار از زندگی شخصی، آموزش تخصصی، آموزش کارکنان تمام‌وقت و پیروی از قوانین را در برمی‌گیرد (deflem,2000)

اما اندیشمندان دیگر اذعان داشتند که بروکراسی به آن اندازه که وبر بیان می‌دارد کارآمد نیست (Gajdoschek,2003) برای مثال گولدنر، مارکس، میلز و بلونر معتقدند بروکراسی منجر به ازخودبیگانگی انسان می‌شود (Matheson,2007) حتی وبر نیز از تبدیل شدن بروکراسی به ابزار سلطه و تهدیدی برای نهادهای دموکراتیک هراس داشت (Cook,2004). در نظریه وبر این مسائل تحت عنوان نامعقولی عقلانیت مطرح می‌شوند. مثال خوب این مسائل، انسان زدایی و عرفان زدایی روزافزونی است که با عقلانیت بیش‌ازپیش صوری همراه است (ریتزر، ۱۳۷، ص ۷۳۶). همچنین، امروزه بروکراسی اغلب به‌عنوان یک بیماری که سازمان‌های بزرگ بدان مبتلا هستند و کاغذبازی‌های بی‌حدوحصر را به ذهن متبادر می‌سازد (Balle,1999)

ناکارآمدی بروکراسی ریشه در محدودیت‌ها و کاستی‌های عقل ابزاری دارد که از پایان قرن نوزدهم به تدریج برای جامعه علمی آشکار شد. این محدودیت‌ها از دیرباز مورد توجه فیلسوفان عقل‌گرا و حتی حق‌گرا بود. هابز و هیوم و قبل از آنان، عقل‌گرایان متوجه این واقعیت بودند که دانش حسی و عقل ابزاری توان دآوری درباره‌ی ارزش‌ها را ندارد. نکته دیگری که مورد توجه علمی قرار گرفت، ناتوانی عقل ابزاری از دآوری درباره‌ی گزاره‌های متافیزیکی بود (قائمی‌نیا، ۱۳۸۴، ص ۸).

از سوی دیگر، تمدن غرب مبتنی بر عقلانیت سکولار با بحران‌های مختلفی دست به گریبان شده است که از جمله آن می‌توان به مواردی همچون بحران اخلاق و فروپاشی خانواده‌ها، بحران نظام معیشتی و قشربندی طبقاتی، بحران محیط‌زیست، بحران‌های عاطفی و احساسی، بحران معنویت، بحران نیهیلیسم (پوچ‌گرایی)، بحران هویت و ازخودبیگانگی و بحران فلسفی - علمی اشاره کرد.

استن مارک برای رفع این نقصان، معنایی جامع از عقلانیت را مطرح می‌کند که هم شامل ابزارها و هم شامل اهداف می‌شود. او این عقلانیت را عقلانیت کل‌نگر می‌نامد. به عبارت دیگر، عقلانیت کل‌نگر عبارت است از: تعقیب اهداف مناسب و ابزارهای مناسب برای رسیدن به آن هدف (Stenmark,1995). در طرحی مشابه ریتزر با طرح نظام عقلانیت شدید که در آن هر چهار نوع

عقلانیت صوری، ذاتی، عقلی و عملی را در برمی گیرد، سعی دارد نشان دهد این نظام عقلانی تر (یا عقلانیت همه جانبه تر) از یک نظام عقلانی صوری است، زیرا هم از این نوع عقلانیت و هم از سه نوع دیگر عقلانیت استفاده می کند (ریتزر، ۱۳۷۴، ص ۷۳۶) به زعم ریتزر عقلانیت شدید در رستوران های جدید چهار بعد دارد که عبارت اند از:

یک. کارایی: انتخاب ابزار مطلوب برای عمل است، ابعاد بسیاری از جنبه های رستوران زودآما، خصوصاً دریافت غذا با مراجعه با ماشین جلوی پنجره مک دونالد کارایی را به تصویر می کشد.

دو. قابلیت شمارش: تأکید خاصی بر مواردی دارد که می توان آن ها را به صورت کمیت در آورد.

سه. قابلیت پیش بینی: در یک جامعه عقلایی مردم می خواهند بدانند که چه را باید در چه زمان و مکانی انتظار داشته باشند. در این جامعه افراد می خواهند بدانند وقتی که امروز یک غذا سفارش می دهند، همانی است که دیروز خورده اند و آن چیزی است که فردا خواهند خورد.

چهار. افزایش کنترل از طریق جایگزینی فناوری غیرانسانی به جای فناوری انسانی: در این رستوران ها به جای استفاده از ظرفیت های انسانی سرآشپه ها از تکنولوژی های غیرانسانی و آشپزهای غیرماهری استفاده می کنند که از دستورهای مشخص و روش های خط تولید آشپزی پیروی می کنند. مراقبت الکترونیکی فروشگاه های بزرگ، کنترل های دیگری را نیز بر مشتریان اعمال می کنند (همان، ص ۲۱۵-۲۴۰).

مفهوم عقلانیت ارتباطی نیز بازنمودی از تلاش غرب برای نجات مدرنیته از چنبره عقلانیت ابزاری می باشد که هابرماس آن را بسط داده است (عیوضی و کشیشیان سیرکی، ۱۳۹۰، ص ۷۷). مفاهیم دیگری از نظام عقلانیت مانند عقلانیت محدود در نظر سایمون و یا عقلانیت در فرآیند برنامه ریزی در نگاه گولت نیز پرداخته شده است، اما تحولات اجتماعی نشان دهنده تشنگی برای ایدئولوژی و رهبری و همبستگی جدید، از خودبیگانگی، خلأ معنوی، ضعف معیارهای اخلاقی و هنجاری و شکست طرح ها و راه حل های آنان را دارد (ریتزر، ۱۳۷۹، ص ۷۶۷).

در اسلام نیز صرفاً به عقلانیت ابزاری توجه نمی شود بلکه به دیگر لایه های عقلانیت نیز توجه می شود (پارسانیا، ۱۳۸۱، ص ۱۵). عقلانیت در اسلام، حوزه وسیع و محترمی دارد. عقل ناب، همتای نقل معتبر، حجت الله است و هیچ فرقی با دیگر ادله شرعی ندارد (جوادی آملی، ۱۳۸۱، ص

۹۲). این دو حجت (عقل و وحی) مکمل یکدیگرند؛ یعنی اگر عقل باشد و پیامبران نباشند، بشر به تنهایی راه سعادت خود را نمی‌تواند طی کند و اگر انبیا باشند و عقل نباشد، باز انسان راه سعادت خود را نمی‌پیماید. عقل و نبی هر دو یک کار را انجام می‌دهند (مطهری، ۱۳۷۷، ص ۱۳۲).

از این رو، برخی از صاحب‌نظران مفهوم عقلانیت الهی را مطرح کرده‌اند عقلانیت الهی به دو بخش قابل تقسیم است: ۱. عقلانیت ارزشی ۲. عقلانیت حرفه‌ای و کاربردی. عقلانیت ارزشی شامل موارد سه‌گان‌هاست: عقل نظری: معرفت به ارزش‌های اعتقادی و عملی؛ عقل‌گرایشی: گرایش به ارزش‌های اعتقادی و عقل عملی: التزام به ارزش‌های عملی. عقلانیت حرفه‌ای و کاربردی نیز شامل سه محصول است: تخصص، تجربه و قدرت تدبیر (نقی‌پورفر و موسوی مقدم، ۱۳۹۵، ص ۲۰۳).

امام خمینی با توجه به عنصر عقلانیت دینی، مبنای اصلی مبارزه با رژیم طاغوت پهلوی را غیرعقلایی بودن این رژیم با توجه به منطبق اسلام برمی‌شمارند و خواست ملت را کنار زدن این رژیم غیر عقلی و جایگزینی آن با جمهوری اسلامی عنوان می‌کنند (امام خمینی، ۱۳۸۵، ج ۵، ص ۲۹).

فلذا بعد از استقرار جمهوری اسلامی، یکی از دغدغه‌های امام خمینی اصلاح نهادهای به‌جامانده از رژیم پیشین و محو آثار طاغوت بود. این اصلاح و دگرگونی، ناظر به اسلامی شدن، هر دو جنبه سخت و نرم-صورت و محتوا- را دربرمی‌گرفت (راه‌چمنندی و کلانتری، ۱۳۹۲، ص ۱۷). امام خمینی تنها به اصلاح و تعدیل نهادهای رژیم طاغوت که برگرفته از نظام عقلانیت سکولار غربی بوده است، بسنده نمی‌کنند و نهادهای انقلابی مبتنی بر نظام عقلانیت اسلامی با دستور امام یا با تأیید ایشان شکل می‌گیرد (حافظ‌نیا، ۱۳۶۹، ص ۱۱۹-۱۲۰).

عقلانیت برای نهادسازی و اداری امور عمومی، کارکردهای متفاوتی دارد. بهترین مثال از یک نظام عقلایی اسلامی و مزایایش را در نهادهای برخاسته از انقلاب اسلامی به‌ویژه در نهادهای مردمی مانند بسیج، کاروان‌های راهیان نور و راهپیمایی اربعین، نهادهای قرض‌الحسنه خانوادگی و محلی، جشنواره مردمی فیلم عمار، جهاد سازندگی و اردوهای جهادی به مناطق محروم و سپاه پاسداران مشاهده کرد. براین اساس می‌توان این نهادها را با صورت‌های مدرن و پست‌مدرن خود از قبیل سازمان‌های مردم‌نهاد (ان.جی.ا)، سازمان گردشگری و تورهای جهانگردی، بانکداری، سینمای مدرن و ارتش مقایسه نمود.

در ادامه، یک چارچوب نظری چندسطحی از نظام عقلانیت اسلامی برای بررسی نهادهای برآمده از انقلاب اسلامی ارائه و تبیین می‌شود.

۳. الگوی چند سطحی عقلانیت اسلامی در سازمان

حداقل سه سطح متفاوت تجزیه و تحلیل در مورد سازمان قابل تشخیص است: سطح کلان اجتماعی (سطح نهادی)، سطح سازمانی و سطح عملیاتی (میرزایی اهرنجانی، ۱۳۸۵، ص ۱۹۹). شاخص‌های عقلانیت ابزاری مانند کنترل، محاسبه، کارایی و امکان پیش‌بینی که در پژوهش‌های اخیر مدیریت مورد استفاده قرار گرفته بر مطالعه عقلانیت در سطح عملیاتی مبتنی است. در سطح عملیاتی، جنبه‌های عملی، مقطعی، ابزاری، کوتاه‌مدت و فردی عقلانیت مورد بررسی قرار می‌گیرد (Genov, 1991, p 2). در سطح نهادی، جنبه‌های شناختی، طولی، راهبردی، بلندمدت و جمعی عقلانیت مورد توجه قرار می‌گیرد (آذر و همکاران، ۱۳۹۶).

هرچند ارائه‌ی یک تعریف متفق‌القول از اصطلاح عقلانیت برآمده از انقلاب اسلامی و مولفه‌ها و ابعاد مختلف آن دشوار است. اما به دلیل زمینه‌مند بودن این اصطلاح، می‌توان با مطالعه‌ی نظام‌های فلسفی و اعتقاد دینی یا مذاقه گفتار و نوشتار رهبران و تئوری‌پردازان این انقلاب به این مهم دست یافت. در شکل زیر سطوح مختلف عقلانیت در سازمان و ابعاد و مولفه‌های مختلف آن را با توجه به متون دینی و گفتار رهبران انقلاب اسلامی (برگرفته از مقالات مختلف) در این زمینه جمع‌بندی نموده‌ایم.

جدول ۱. الگوی چند سطحی عقلانیت و مؤلفه‌های آن

ردیف	سطوح عقلانیت	ابعاد عقلانیت در متون دینی	مؤلفه‌های عقلانیت در متون دینی و تحقیقی
۱	عقلانیت نهادی (ارزشی)	برخورد با دشمن	عدم دشمن‌تراشی، عدم عقب‌نشینی در برابر دشمن، عدم نفلت از دشمن، عدم وابستگی به دشمن، مأیوس ساختن دشمن، حمایت از مظلومان، جوانمردی
		عدالت	عدالت توزیعی، عدالت رویه‌ای و عدالت مرادده‌ای، تکامل اجتماعی، عدالت اجتماعی، محیط‌زیست

ادامه جدول ۱. الگوی چند سطحی عقلانیت و مؤلفه‌های آن

ردیف	سطوح عقلانیت	ابعاد عقلانیت در متون دینی	مؤلفه‌های عقلانیت در متون دینی و تحقیقی
۱	عقلانیت نهادی (ارزشی)	اخلاق محوری	تقوای مدیریتی، تهذیب، پایبندی به شعائر، اخلاق‌مداری و فضائل اخلاقی در روابط انسانی، اهتمام به دستورهای دین
		جامع‌نگری و به‌هم‌پیوستگی	باهم‌نگری و جامع‌نگری ارزش‌ها، میان‌روی و تعادل، نظم در مور، اصلی- فرعی کردن امور
		نگرش دینی در زندگی اجتماعی	تعالی و کمال‌جویی، رحمت و امداد الهی (صبر، توکل و برکت)، سعادت‌طلبی، نیل به آرمان دینی، آخرت‌گرایی
۲	عقلانیت سازمانی	رهبری	مقتضیات زمان توانمندسازی، ولایت‌مداری، اتحاد و همدلی، خدمت‌گزاری، تکلیف‌محوری
		مشورت	مدیریت مشارکتی، شورا، بازپروری اندیشه، بهره‌گیری از خرد جمعی
۳	عقلانیت عملیاتی	کیفیت	عمل صالح، اندازه‌گیری، اتقان صنع
		برنامه‌ریزی راهبردی	آینده‌نگری، تدبیر، نگاه جامع به انسان، برنامه‌محوری
		ابتکار و تجربه‌اندوزی	صول و مدیریت دانش، فرآیند دانش، هوشمندی، خلاقیت، عبرت‌آموزی
		کارآیی	اهتمام در دستیابی به نتیجه، هدف‌محوری، مسئله‌محوری، دغدغه‌مندی، بهره‌وری صرفه‌جویی و محاسبه
		امکان پیش‌بینی	شفافیت، ضابطه‌مندی، اصلاح‌گری
		انسجام و هویت‌بخشی	محلی عمل کردن، تلاش‌گری، خودتکایی و اعتمادبه‌نفس، کنش فعال

در ادامه با توجه به جدول فوق، ویژگی‌های سطوح مختلف عقلانیت اسلامی را با استناد به جشنواره مردمی فیلم عمار بررسی می‌نماییم.

۴. ویژگی‌های سطوح مختلف عقلانیت اسلامی با استناد به جشنواره مرمی فیلم عمار

۴-۱. ویژگی‌های سطح عملیاتی عقلانیت اسلامی انقلابی با استناد به جشنواره فیلم عمار

۴-۱-۱. کارآیی

کارآیی در اینجا به معنای جست‌وجوی بهترین وسایل دستیابی به اهداف مطلوب است. عقلانیت در این معنا به کارگیری خرد جهت دستیابی به بهترین اهداف و ابزارها به صورت توأمان است. به طور مثال تعداد زیادی از خانواده‌ها شب‌ها به پارک می‌روند یا محل‌های دیگری در اجتماعات مردمی همچون نماز جمعه و مساجد وجود دارد اما کسی از این فضا جهت نمایش فیلم استفاده نمی‌کند. از جهت دیگر، بسیاری از فیلم‌سازان جوان شهرستانی که با امکانات کم فیلم می‌سازند نمی‌توانند همانند فیلم‌سازان متمکن پایتخت نشین فیلم تولید کنند. از این رو، با چالش دیده نشدن توانایی‌هایشان روبه‌رو هستند. در بسیاری از استان‌ها با اکران ویژه آثار استانی چنین خلأ پوشش داده می‌شود. از دیگر اقدامات و دستاوردهای جشنواره عمار، کم‌هزینه بودن در اکران فیلم‌ها است. چراکه اگر سایر دستگاه‌ها در نظر داشتند این تعداد از فیلم‌ها را به صورت سراسری اکران کنند، ده‌ها میلیارد تومان هزینه صرف می‌شد.

۴-۱-۲. تأکید بر کمیت و کیفیت به طور همزمان

در نظام عقلانیت اسلامی کمیت هیچ‌گاه جای کیفیت را نمی‌گیرد چراکه نگاه به یک انسان به مثابه یک کالا نیست. حال اگر تعداد این انسان‌ها افزایش یابد، اهمیت فزونی‌تری می‌یابند. قرآن در این رابطه می‌فرماید: هر کس نفسی را بدون حق و یا بی‌آنکه فساد و فتنه‌ای در زمین کرده، بکشد مثل آن باشد که همه مردم را کشته و هر کس نفسی را حیات بخشد (از مرگ نجات دهد یا هدایت کند) مثل آن است که همه‌ی مردم را حیات بخشیده است (مائده آیه ۳۲). در جشنواره‌ی عمار تلاش می‌شود مصرف فرهنگی مردم از نظر کمی و کیفی بالا برود. وقتی با این نگاه به موضوع توجه شود، تک‌تک مخاطبان ارزش پیدا می‌کنند، حتی اگر برای تماشای یک فیلم در یک اکران سه نفر آمده باشند. البته تلاش می‌شود که این سه نفر به سی نفر، تا سیصد نفر و بیشتر افزایش یابد.

وحید جلیلی؛ دبیر شورای سیاست‌گذاری جشنواره عمار هدف اول جشنواره عمار را ایجاد رقابت میان فیلم‌سازان جوان انقلابی برای بالا بردن سطح کیفی فیلم‌هایشان می‌داند:

جشنواره عمار یک جشنواره حزب‌اللهی‌هاست که این‌ها می‌آیند و با همدیگر رقابت می‌کنند، دیگر نمی‌توانند بگویند که ما را به خاطر اینکه فیلممان انقلابی بود بایکوت کردند. بنابراین راحت‌تر می‌پذیرند اشکالات هنری یا فنی فیلمشان را و این موجب می‌شود که از لحاظ کیفی و فنی و حرفه‌ای هم فیلم‌ها رشد بکند (اسفندیاری و جمعه، ۱۳۹۸).

از لحاظ کمی این جشنواره در اولین سال خود تنها ۱۸ اثر دریافت کرد. در سال دوم، تعداد آثار دریافتی به ۳۲۰ مورد رسید. در آن زمان بود که اکران فیلم‌ها در نقاط مختلف، حتی خارج از تهران آغاز شد. در سال سوم ۱۰۰۰ و در سال چهارم ۲۶۰۰ اثر به دفتر مرکزی جشنواره ارسال شدند. تعداد نقاط اکران نیز از ۳۰ نقطه در تهران در سال اول به ۳۰۰ نقطه در سال سوم و ۹۰۰ نقطه در سال چهارم افزایش یافت. این در حالی است که در یازدهمین دوره‌ی این جشنواره، ۲ هزار و ۳۵۰ اثر به دبیرخانه جشنواره فیلم عمار رسیده که از این تعداد حدود ۴۰۰ اثر به بخش مسابقه راه پیدا کرد.

تعداد فیلم‌های خارجی از ۲ اثر در سال دوم جشنواره به ۷۰۰ اثر در سال چهارم افزایش پیدا کرد که متعلق به کشورهای مختلف از پنج قاره دنیا بودند. همچنین اکران‌های موفق‌ی در غزه، قاهره، بیروت، نجف، کربلا و شهرهای مختلف دیگر در کشورهای پاکستان، هند، افغانستان، عراق، سوریه و لبنان صورت گرفته است.

۳-۱-۴. پیش‌بینی‌پذیری

پیش‌بینی‌پذیری نه به معنای یکسان کردن تمام الگوهای رفتاری و جهان زیست که صرفاً ایستاکردن جهان‌زیست جهت کنترل کردن و تسلط بر آن است بلکه پیش‌بینی‌پذیری به معنای پذیرفتن حرکت پویای جهان‌زیست و متناسب با آن بتوانیم مترقبه‌ها را پیش‌بینی‌پذیرتر کنیم. به عبارت ساده‌تر باید گفت: در کار هنری و رسانه‌ای تا نفس به نفس با مخاطب همراه نباشید، کارها روی کاغذ و فاقد ارزش عینی و واقعی است. بلکه باید در میدان برنامه‌ریزی و اقدام کرد.

۴-۱-۴. عقلانیت متکی بر ابتکار و ثبت تجربیات (استفاده از ظرفیت‌های وسیع انسانی به جای خط تولید یکنواخت غیرانسانی)

همهٔ ابتکارات عمار، نتیجه ثبت تجربیات، ایده‌پردازی‌های گسترده و استفاده در میدان عملیات بوده است. در جشنواره عمار هرسال موضوعات، برنامه‌ها، الگوهای جدید، فکر و ادبیات نویی ایجاد می‌کند و علاوه بر تثبیت داشته‌ها و دستاوردهای قبلی، هرسال یک نوآوری خاص ایجاد می‌کند مثل بخش فیلم ما یا فراخوان مردمی در جشنواره عمار. فیلم‌سازان عمار چون جوان و نوآور هستند ابداعات جالبی در جشنواره انجام می‌دهند تا جایی که در بعد فرم‌های سینمایی نیز فرم شکن هستند.

۴-۱-۵. برنامه‌ریزی در تربیت نیروی جدید (آینده‌نگری)

در جشنواره عمار، افرادی که در چرخه اکران مردمی وارد شدند و دوربین به دست گرفتند، به فیلم‌ساز این جشنواره تبدیل شده‌اند. از این رو بخش فیلم ما به جشنواره افزوده شده است که در نتیجه شاهد ورود موج جدیدی از فعالین فرهنگی و فیلم‌سازان جوان به عرصه فیلم‌سازی هستیم.

۴-۱-۶. هویت انقلابی و جبهه جدید فرهنگی

ویژگی جشنواره عمار این است که یک فرد روستایی یا فلان جوان شهری را تحریک کند که اگر استعدادی در فیلم‌سازی یا فعالیت فرهنگی در اکران مردمی دارد، احساس کند که «من هم می‌توانم» و به صحنه بیاید. فرد یا گروه چند نفره‌ای از مردم با احساس هویت به گفتمان انقلاب به‌رغم اینکه بودجه چندان در اختیار ندارد، یا تحت آموزش مناسبی قرار نگرفته است، اما انگیزه پیدا می‌کند که در این مسیر قدم بردارد. از سوی دیگر، سعی می‌شود در اکران‌های محلی و برگزاری جشنواره‌های استانی، نگاه ویژه‌ای به تولیدات همان منطقه شود که هویت محلی و بومی را برجسته می‌کند.

۴-۲. ویژگی‌های سطح سازمانی نظام عقلانیت اسلامی با استناد به جشنواره عمار

۴-۲-۱. مشورت در سازمان

در جشنواره عمار نقش مردم در سازمان به حدی زیاد است که دیگر نمی‌توان برای آن صرفاً یک

نقش مشورتی و تکیه به نظرات آنان در قالب افکار عمومی یا تعیین سیستم نمایندگی و اجازه طرح و بیان آزادانه انتقادات قائل شد، بلکه مردمی بودن جشنواره فیلم عمار یک عنصر دائمی، فعال و هویت‌بخش است که در زیر به‌طور مفصل بدان پرداخته می‌شود:

الف. ارتباط جدید مخاطب و تولیدکننده: دیدن فیلم توسط فیلم‌ساز در کنار مردم باعث شده است فیلمسازان به‌طور مستقیم و بی‌واسطه بازخورد فیلم‌های خود توسط مردم را دریافت می‌کنند و واکنش‌های مردمی را در سکانس‌های مختلف از نزدیک مشاهده می‌کنند. از این طریق، سوژه‌ها و دغدغه‌های مردمی در نظر گرفته می‌شود و تلاش می‌شود تا توده مردم به‌عنوان مخاطبانی فعال، تعیین‌کننده‌ی مسیر تولید و تصمیم‌گیری سینمای کشور شوند.

ب. قهرمان جدید: در دهه‌های اخیر، جریان فیلم‌سازی به سینمای بدون قهرمانی روی آورده است که نتیجه‌اش مایوس کردن مردم و حذف روحیه مقاومت در آنهاست. جشنواره عمار تلاش می‌کند به قهرمانان بیشمار جامعه که کسی اراده‌ای برای فیلمسازی درباره آن‌ها ندارد توجه کند، مثل خیرالنساء^۱ و مثنی اسماعیل^۲ و...

ج. شیوه نمایش جدید: شکل‌گیری شبکه اکران در نقاط مختلف کشور انقلابی در شبکه توزیع است که جشنواره عمار به‌عنوان یک الگوی موفق مورد توجه همگان است. حضور اکران‌کننده‌ها در نقاط مختلف شهری و روستایی و حتی در میان عشایر، یک نقطه قوت و قدرت در جشنواره عمار به شمار می‌آید و این چرخه روزبه‌روز در حال گسترش است.

د. برگزاری جدید جشنواره‌ای (المان‌ها، جایزه و...): در مورد المان‌های دکوراسیون به‌عنوان نمونه در یکی از جشن‌های اختتامیه چند قاب آلومینیومی که به‌عنوان حجله بر مزار شهدا نصب است، روی سن مراسم قرار می‌گیرد. این نماد دربردارنده اختلافی است که کنش‌گران جنبشواره عمار

.....
۱. مستند «خیرالنساء» زندگی پیرزنی را به تصویر می‌کشد که با همت و غیرت مثال‌زدنی در طول هشت سال دفاع مقدس خانه خود را در روستای «صدخرو» تبدیل به پایگاهی برای پشتیبانی جنگ کرده است.

۲. کشاورزی نابینا که با وجود نابینایی، شالی‌کاری موفق است که بعضاً کارهایی را انجام می‌دهد که افراد سالم از انجام آن عاجزند؛ در یک صحنه از مستند همانند پسر بچه‌ای چابک از درخت تنومند کهنسال گردو بالا می‌رود و گردو می‌چیند.

سال‌ها با مسئولان مربوطه بر سر ماجرای یکسان‌سازی مزار شهدا درگیر هستند. هم‌چنین یکی از جوایز جشنواره عمار یک جفت دستکش است که ننه عصمت آن را بافته است. زنی که در دهه شصت برای رزمندگان جبهه‌ها لباس گرم می‌بافت و امروز برای رزمندگان جبهه فرهنگی همین کار را می‌کند.

ه. موضوع جدید و مسئله‌محوری (مسائل مردم و جامعه): اولویت در جشنواره عمار، پرداختن به مسائل و نیازهای مردم است. به‌عنوان مثال اگر در سراسر ایران در هر هفته ۵۰۰ هزار نفر به نماز جمعه می‌روند و تعداد بسیار کمتری به کافی‌شاپ می‌روند. بایستی تعداد لوکیشن‌های به نمایش درآمده در سینما یک نسبتی با این واقعیت جامعه داشته باشد اما این‌گونه نیست و سینما قشر عظیمی از مردم را بایکوت می‌کند.

و. سوژه‌یابی مردمی: در جشنواره عمار سوژه‌یابی از مردم خواسته می‌شود تا سوژه‌هایی جذاب، تازه و بکر در اطراف خود را به دبیرخانه ارسال کنند. به سوژه‌های برگزیده جایزه ویژه بهترین پژوهش تعلق می‌گیرد. این سوژه‌ها در بخش قصه ما در سایت جشنواره به نمایش درمی‌آید که به‌عنوان مرجع سوژه‌یابی برای ساخت آثار بعدی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

ز. جایزه مردمی: در جشنواره عمار از مردم خواسته می‌شود نوع جایزه‌ای که قرار است به اثر برگزیده مردمی تعلق بگیرد را مشخص کنند. این جایزه می‌تواند یکی از نمادهای مرتبط با هویت، فرهنگ و انقلاب باشد؛ به‌طور مثال اثر یا یادگاری که از یک شهید دفاع مقدس به‌جامانده است. این جایزه به اثری تعلق می‌گیرد که بیشترین آراء مردمی را در نظرسنجی‌ها کسب کند.

۲-۲-۴. رهبری و مدیریت سازمان

الف. ساختار و سازمان‌دهی جدید (آتش به اختیار): جشنواره عمار را می‌توان یکی از موفق‌ترین تجلی‌های آتش به اختیار دانست که سال‌ها بعد توسط رهبر انقلاب به نیروهای جوان انقلابی فرمان داده شد. وحید جلیلی مسئول شورای سیاست‌گذاری جشنواره مردمی فیلم عمار در این زمینه معتقد است:

در فرآیند آتش به اختیار باید کاملاً در چارچوب کار کرد، وقتی که اختیاردارید یعنی مسئولیت

دارید و باید درباره همه آن‌ها پاسخگو باشید. متناسب با مسئولیت باید توانایی‌های خود را ارتقا دهیم. تلقی مضحکی از سیستم و کارکردهای آن وجود دارد که به‌رغم وجود اختلال در سیستم همچنان به کلیشه‌ها، ضوابط و استانداردهای اعلام‌شده از بالا پایبند باشند و برای رفع نقایص سیستمی هیچ تلاشی نکنند. اما در مجموعه انسانی با موجودی به نام انسان مواجهید که عقل دارد و می‌تواند متناسب با آن اختلال و به اقتضای شرایط عکس‌العمل بهتری را نشان بدهد و می‌تواند خروجی بهتری از سیستم بگیرد (جلیلی، ۱۳۹۶).

ب. الگوی جدید مدیریت سازمانی (جمهوریت و ولایت): مفهوم ولایت در کنار جمهوریت است، نه در مقابل آن و این دو مفهوم دو روی یک سکه هستند. یکی از مهم‌ترین کارهای ولایت‌فقیه، باز کردن فضا برای مردم و جلوگیری از دیکتاتوری است. ولایت‌فقیه به صحنه می‌آید تا تبعیض شکل نگیرد و همه بتوانند به میزان قابلیت و استعداد خدادادیشان با بهره‌مندی یکسان از امکانات رشد کنند... نظام ولایت‌فقیه فضایی را فراهم می‌کند تا بتوان تجربه کرد هرچند اشتباه. آن تجربه تدارک و جبران می‌شود و برآیندش یک گام به‌پیش است. در این صورت، شما فردی صاحب‌اختیار هستید و به‌تناسب اختیار تکلیف دارید. یعنی انسان‌ها تا زمانی که اختیار نداشته باشند نمی‌توانند رشد کنند. یکی از اشتباهات بزرگ صورت گرفته این است که همه‌ی کارها را رهبری باید انجام بدهند، درحالی‌که آحاد مردم به‌تناسب و سعشان مسئولیت دارند. جشنواره عمار برگرفته از این الگو و سازمان‌دهی جدید مبتنی بر نظریه امام-امت با تجربه و آزمون و خطا تلاش دارد مسئولیت خود را در ایجاد هویت انقلابی و اسلامی در سینمای کشور با امکانات و توانایی‌های خود به انجام رساند.

ج. شکل‌گیری جدید سازمانی (هویت انقلابی): عمار یک هویت است. این هویت را کارگردان‌ها، آثار و اکران‌های مردمی شکل داده‌اند، مدیریت دبیرخانه جشنواره عمار هیچ تأثیری در به وجود آمدن و شکل‌گیری تک‌تک این آدم‌ها نداشتند. البته این آدم‌ها در سینما و تلویزیون هستند و این آثار پخش هم می‌شود ولی ضریب نمی‌گیرد که در جشنواره عمار ویرترین نمایش آثار با هویت انقلابی ایجادشده است

د. نیروی جدید سازمانی (جوان‌گرایی): متوسط سن همه‌ی عوامل این جشنواره از هنرمند، مستندساز، داور و هیات برنامه‌ریز آن گرفته تا اکران‌کننده نشان‌دهنده جوان‌گرایی زائدالوصف این

جشنواره است. رهبر انقلاب نیز در دیدار با دست اندرکاران جشنواره فیلم عمار می‌فرماید: در این عرصه جوان‌های مؤمن، باطراوت و شاداب و دارای نگاه نو و همت بلند، موتور محرک برای حرکت روبه‌جلو هستند و پیش‌کسوتان نیز باید با بیان تجربیات خود و تربیت نیروهای جدید و کارآمد، به این حرکت شتاب بیشتری ببخشند.

۳-۲-۴. مقتضیات سازمان

الف. سادگی: شرایط اکران مردمی به شکل ساده‌ای است. اکران‌کننده برای انجام وظایف، از قدرت و اختیار کافی برخوردارند و همه‌ی جزئیات اکران از قبیل انتخاب یک یا چند اثر برای اکران، مکان و زمان اکران، مخاطب و موضوع اثر با تشخیص اکران‌کننده انجام می‌گیرد. امکانات پخش آن هر چیزی که در دسترس باشد، از ویدئوپروژکشن تا تلویزیون‌های خانگی و لپ‌تاپ. زمان و مکان آن نیز، هر زمان و مکانی که امکان نمایش فیلم برای اکران‌کننده وجود دارد و مخاطب جمع می‌شود. همچنین اکران‌کننده بر اساس نیازها، مخاطب (کودک، نوجوان، بزرگسال، مرد و زن) را انتخاب و فیلم مناسب آن را از مجموعه فیلم‌های اکران مردمی برمی‌گزیند.

ب. فراگیری: جشنواره عمار، قشر خاصی را دربر نمی‌گیرد و با همه‌ی اعضای جامعه ایرانی ارتباط دارد. اکران‌های مردمی «جشنواره عمار» پای افرادی را به دیدن فیلم باز می‌کند که کمتر سینما می‌رفتند و یا در پلتفرم‌ها، پولی برای تماشای فیلم هزینه نمی‌کردند. دبیرخانه جشنواره در طول سال فعال است و اکران‌های عمار به زمان برگزاری جشنواره محدود نمی‌شود.

ج. تکمیل‌گری و بسترسازی: یکی از اهداف برپایی جشنواره‌ی عمار، فراهم شدن بستری برای کار فرهنگی است. بر این اساس اکران‌کننده می‌تواند طبق صلاحدید و امکانات خود از برنامه‌هایی مثل نمایشگاه کتاب، سخنرانی، جلسه نقد، شعرخوانی، خاطره‌گویی، کتاب‌خوانی و هر برنامه فرهنگی دیگری که مناسب است بهره‌بردار.

۳-۴. ویژگی‌های سطح نهادی (ارزشی) عقلانیت اسلامی انقلابی با استناد به جشنواره فیلم عمار

۱-۳-۴. جامع‌نگری و به‌هم‌پیوستگی

الف. پیوست‌های جدید هنر انقلاب (پیوست اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی): گام اول جشنواره

عمار پیوست اجتماعی هنر انقلاب اسلامی و گام دوم، پیوست اقتصادی آن است. به عبارت دیگر، ابتدا باید ذائقه‌سازی انجام شود و مردم با این فیلم‌ها و مستندها آشنا شوند و انس بگیرند. سپس، در ادامه چرخه اقتصادی اکران‌های مردمی نیز شکل بگیرد. در نهایت، جشنواره مردمی فیلم عمار می‌کوشد با محصولات فرهنگی که بر مبنای ویژگی‌های ایرانی، دینی و انقلابی ساخته شده است، سطح مصرف محصولات فرهنگی کشور را بالا ببرد.

ب. تکمیل حلقه اندیشه، هنر، رسانه در سینمای انقلاب: جریان متداول سینما در کنار حلقه هنری خود دارای حلقه‌های اندیشه‌ورزی و رسانه‌ای قوی است اما موج نو سینمای انقلاب اسلامی هرچند دارای بخش متنی زیادی است اما به دلیل فقدان رسانه‌ای و اندیشه‌ای توانسته بروز و ظهور یابد. همین مسئله در دیگر عرصه‌های هنر انقلاب مشاهده می‌شود. کتاب انقلابی با صد‌ها هزار تیراژ مهجور می‌ماند و اثر دیگر با فروش اندک در ده‌ها مجله، سایت و شبکه ضریب رسانه‌ای می‌گیرد.

پس از آنکه جشنواره فیلم عمار در یک دهه فعالیت خود به محلی برای تعامل و تأمل فعالان حوزه اندیشه، رسانه و هنر تبدیل شد مشاهده می‌شود که از دل همین تعامل و هم‌اندیشی، جشنواره علوم انسانی عمار برای حل مسائل و کاستی‌های تئوریک در فضای انقلاب اسلامی متولد می‌شود.

ج. فرم و محتوای جدید در ساختار جدید: در این مرحله، جشنواره از یافتن مخاطب برای فیلم‌ها به سوی یافتن فیلم برای مخاطبان حرکت کرد. اثرگذاری اکران عمومی بر محتوا و شکل فیلم‌ها آغاز شده بود. تعریف سینما به‌عنوان رسانه جمعی و ارتباط آن با توده‌ها دوباره بازیابی می‌شد و بازخوردهای مخاطبان جشنواره بر کارهای بعدی فیلم‌سازان اثر می‌گذاشت. به‌عنوان مثال، بازخوردهای استفاده از موسیقی نامتناسب با فضای مسجد در برخی آثار، موجب می‌شود فیلم‌ساز در آثار بعدی خود این مکان نمایش و مخاطبان خاص آن را هم در نظر بگیرد. یا به‌عنوان مثال فرم ساخت آثار بلند ۹۰ دقیقه‌ای برای اکران در مکان‌هایی مانند مسجد باید تغییر یابد.

۴-۳-۲. دین‌محوری و اخلاق‌محوری

الف. نگاه جدید به سینما (سینمای دینی انقلاب): رهبر انقلاب در دیدار دست‌اندرکاران جشنواره عمار می‌فرمایند: سینما، واقعاً یک اوج و قله است. یک چیز آمیخته هفت‌جوش عجیب است. توجه

سینما به دین و حقایق و آمدن معارف یک حرکت مبارک است. این را یک لحظه نگذارید متوقف شود. نگاه به هنر اسلامی و سینمای دینی باید نگاهی بلندمدت و همراه با برنامه‌ریزی دقیق و امید به آینده و بهره‌گیری مناسب از ابزار هنر برای تأثیرگذاری حداکثری باشد (خامنه‌ای، ۱۳۹۱).

ب. پابندی به ارزش‌های اخلاقی و انسانی: در عرصه رسانه‌ای به‌ویژه فیلم، مفاهیم سکولاریستی وجود دارد و امکان دارد کارگردان فیلمی دین‌دار باشد اما در فیلم او مفاهیمی از دین وجود نداشته باشد. از جهت دیگر در بینش یک کارگردان تنها نباید ذائقه‌ی مخاطب هدف تولید محتوا باشد بلکه ارزش‌های والای انسانی مقصد است. از این‌رو هنرمندان حقیقت‌طلب در جشنواره مردمی فیلم عمار دورهم آمدند تا هنر را از معرض سقوط و تنزل ارزشی نجات دهند.

ج. تکلیف‌محوری به‌جای منفعت‌گرایی: ساختاری که برخلاف سازوکار معمول اکران سینمایی که بر پایه منفعت مالی و کسب سود و فروش بلیط استوار است به نیت و عملکرد خودجوش افراد برای نمایش آثار بازمی‌گردد که اغلب آن‌ها شغل و کسب‌وکاری به‌غیراز سینما دارند. کسانی که در این زمینه فعالیت می‌کنند حیات خود را وابسته به بقای انقلاب اسلامی می‌دانند و احساس می‌کنند نقش و تکلیف جدی دارند. مخاطب عمار نیز حمایت از آثار انقلابی را بر خود یک وظیفه و تکلیف می‌داند. چنانچه بلیط فروشی در اکران‌های جشنواره عمار به‌صورت اختیاری صورت می‌گیرد.

د. اولویت محتوا بر فرم: در جشنواره عمار برخلاف دیگر رویدادها، آثار را تنها از منظر فرمی موردبررسی قرار نمی‌دهد و پرداختن به مسائل روز جامعه را در داورهای در نظر می‌گیرد. «عمار» اثر فیلم‌سازانی که محتوای خوب و ایده‌ی خوبی دارند، اما اشکالات فرمی در کارشان دیده می‌شود را در بخش مسابقه می‌پذیرد که می‌تواند تشویقی برای رشد بیشتر فیلم‌ساز باشد.

ه. تهذیب و ذکر خدا: رهبر انقلاب اسلامی در دیدار دست‌اندرکاران جشنواره عمار در این زمینه می‌فرماید: شرط اصلی ورود تأثیرگذار افراد متدین و انقلابی به عرصه‌ی سینما و تأثیر نپذیرفتن از فضای آن، مصونیت‌سازی است. تنها راه مصون‌سازی نیز ارتباط مستمر با خدا، بجا آوردن نوافل و تضرع به درگاه الهی است، همان‌گونه که عمار این‌گونه خود را مصون و تزلزل‌ناپذیر کرده بود (خامنه‌ای، ۱۳۹۱).

۳-۳-۴. نگرش دینی در زندگی اجتماعی

الف. نمایش انسان مسلمان انقلابی: انسان محور روایت هنر و سینمای جهان است. در عصر مدرن و آغاز پیدایش سینما، انسان اومانیستی با عقلانیت ابزاری منقطع از وحی و با آرزوی ایجاد بهشت زمینی بر صنعت سینمای جهان مسلط بوده است. راه گریز از این سیطره، فرار از روایت انسان‌ها نیست بلکه چاره در پاسخ به روایت گونه دیگری از انسان است. سینما و هنر انقلاب اسلامی می‌کوشد انسان محور اسلام با عقلانیت مبتنی بر وحی را به تصویر بکشد. بر این اساس جشنواره عمار انسان‌های کاملاً معمولی را روایت می‌کند که کنش و سبک زندگی‌شان معطوف به انقلاب اسلامی است.

ب. نظام منزلتی و قشربندی جدید اجتماعی: جشنواره عمار با بی‌اعتبار شمردن ارزش‌های مادی معیار منزلت را در اختیار داشتن ثروت و قدرت نمی‌داند، بلکه معیار منزلت میزان گذشتن از داشته‌های مادی و تبلور ارزش‌های انسانی و معنوی است. نگرشی که در آن آدم‌های کاملاً معمولی بر صدر می‌نشینند و ارج می‌بینند در صورتی که در نظام‌های رسمی توزیع منزلت جزئی از نخبگان و مسئولان و طبقه بالا نیستند.

ج. گفتمان مطالبه‌گری، عدالت‌خواهی و انتقادی: گفتمان غالب مذهبی و انقلابی در آثار این جشنواره و ماهیت انتقادی برخی فیلم‌های آن - که دولتمردان را با صراحت به دلیل عدول از ارزش‌های اسلامی و انقلابی مورد مواخذه قرار می‌دهند - یکی دیگر از وجوه «آلترناتیو» بودن این جشنواره است. بخش مهمی از آثار جشنواره مسئله‌ی عدالت‌خواهی و مطالبه‌گری را بازتولید و بازنمایی می‌نماید که می‌تواند پشتیبان رسانه‌ای و هنری برای جنبش‌های عدالت‌خواهی و مطالبات بچه‌های انقلابی باشد.

۴-۳-۴. عدالت‌خواهی

الف. فیلم‌ساز جدید (عدالت در تولید): شاخصه اول عدالت در جشنواره عمار، عدالت تولید بوده است به این معنا که سازمان‌ها و نهادهای فرهنگی، پیش‌ازین برای ساخت فیلم به سراغ فیلمسازان حرفه‌ای و غالباً تهرانی می‌رفتند، اما آثار ارسال‌شده در جشنواره‌ی عمار فیلم‌سازهای آماتور، نیمه‌حرفه‌ای و حرفه‌ای در سراسر کشور را شامل می‌شود.

ب. شبکه اکران و مکان اکران جدید (عدالت در توزیع): دومین گام در جشنواره عمار، عدالت در توزیع بوده است. گزارش معاونت توسعه فناوری و مطالعات سینمایی در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که در کل کشور ۴۲۳ سالن سینمای فعال وجود دارد که بیشترین فراوانی سالن سینما مربوط به تهران با ۱۴۳ سالن می‌باشد. پس از آن بیشترین فراوانی مربوط به استان اصفهان با ۲۷ سالن سینما و استان خراسان رضوی با ۲۶ سالن سینما می‌باشد. هم‌چنین، از مجموع ۱۱۳۲ شهر کشور ۱۱۳ شهر دارای سینما و ۱۳۲۲ شهر فاقد سینما می‌باشد (فتحی و خاموشی، ۱۳۹۵، ص ۶). بر پایه‌ی این ارزیابی‌ها می‌توان گفت پراکندگی سالن‌های سینمایی در کشور وضعیت مطلوبی ندارد و بسیاری از شهرها و تمام روستاهای ایران، دسترسی به سینما ندارند. جشنواره عمار با طیف وسیعی از اکران‌کنندگان در سراسر کشور به‌خصوص بخش‌های محروم سعی در نمایش فیلم‌ها به تمام نقاط کشور دارد. براین اساس مکان‌های جدیدی مانند مسجد، مدرسه، حسینیه برای اکران‌ها در نظر گرفته شده است و فیلم در جای مرسوم به نام سینما اکران نمی‌شود.

ج. مخاطب جدید (عدالت در مصرف): با یک نگاه کوتاه در جداول فروش فیلم‌های سینمایی در کشور می‌توان فهمید بسیاری از فیلم‌های سینمای ایران، بیش از چند ده هزار مخاطب ندارند. فیلم‌های پرمخاطب هم معمولاً چند صد هزار تا کمتر از دو میلیون نفر مخاطب پیدا می‌کنند. یعنی کمتر از دو درصد جمعیت ایران که غالب آن‌ها از مردم شهرهای بزرگ و به‌ویژه شمال تهران هستند، چون بقیه مردم (مثل روستاها یا مردم شهرهای بدون سینما) یا دسترسی به سینما ندارند یا ارتباط خوبی با آن ندارند. جشنواره‌ی عمار سعی می‌کند مخاطب جدید سینمایی تعریف و سازمان‌دهی کند.

د. ایجاد دغدغه و مسئله جدید (عدالت رسانه‌ای): مجموعه جشنواره عمار و تیم اجرایی آن باید عدالت رسانه‌ای را تأمین کنند. موضوعاتی که عموماً ساختارهای رسمی کمتر مورد توجه قرار می‌دهند و رسانه ملی کمتر آن را پوشش می‌دهد، در جشنواره عمار به نمایش گذاشته می‌شود.

۴-۳-۵. نحوه برخورد با دشمن

الف. جریان جدید سینمایی در جهان: اکران‌های بین‌المللی و حضور در عرصه‌های جهانی به‌عنوان یکی از اهداف دبیرخانه جشنواره مردمی عمار توانسته است اکران‌های موفق‌تری را در غزه، قاهره،

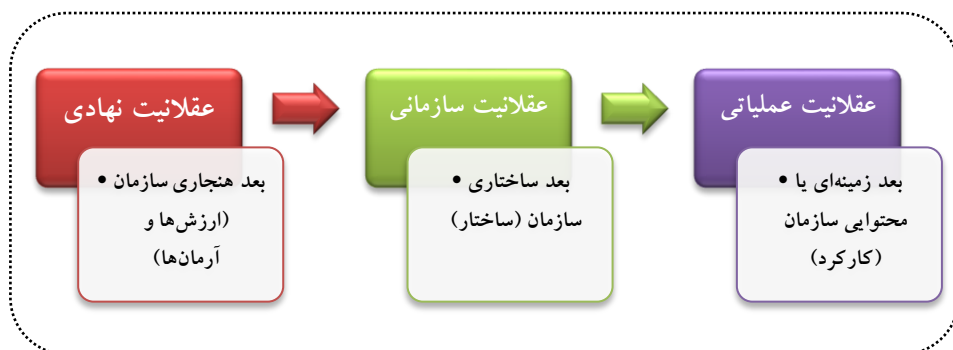
بیروت، نجف، کربلا و شهرهای مختلف دیگر در کشورهای پاکستان، هند، افغانستان، عراق، سوریه و لبنان داشته باشد. همچنین پرداختن به موضوعات مربوط به تاریخ انقلاب اسلامی، دفاع مقدس، فلسطین و بیداری اسلامی نشان از یک جریان جدید سینمایی دارد.

ب. تقابل جدید با دشمن (تقابل سینمایی): در جشنواره عمار، هنر با سیاست آمیخته و عجین و تقابل با دشمن نیز به‌عنوان یک اصل پذیرفته شده است. رهبر انقلاب اسلامی در این زمینه معتقدند: یکی از مسائل دروغی که در دنیا تبلیغ می‌شود، این است که می‌گویند هنر نباید با سیاست آمیخته شود، درحالی‌که مجموعه‌های هنری غرب، از جمله هالیوود، کاملاً سیاسی هستند و اگر این‌گونه نبود، چرا به فیلم‌های ضد صهیونیستی ایران اجازه‌ی حضور در جشنواره‌های سینمایی را نمی‌دهند؟ ساخت فیلم‌های سیاسی بر ضد ایران و یا اعطای جایزه به فیلم‌های ضد ایرانی نشانه‌های آشکار از آمیخته‌بودن سیاست و هنر در آمریکا و غرب است (خامنه‌ای، ۱۳۹۱).

ج. الگو و استانداردهای جدید سینمایی: در حوزه‌ی فیلم‌سازی و محصولات سینما، الگو و استانداردهای غرب برای همه‌ی کشورها تعریف شده است که اجازه نمی‌دهد خارج‌ازمسیر تعیین شده حرکتی انجام شود. به همین دلیل مشاهده می‌کنیم موضوع فلسطین در سینمای کشور تا امروز مهجور مانده است. از این‌رو جشنواره‌ی عمار راه‌گریز از سلطه غرب بر فرهنگ کشور و در راستای پس‌زدن و شکستن سلطه‌جویی غالب غربی است. مقام معظم رهبری در این زمینه در دیدار با دست‌اندرکاران جشنواره عمار می‌فرمایند: نگاه به پسند نکنید. گله نکنید از اسکار که به فلان فیلم ضد اسلامی جایزه داده است. جنگ است، دعواست. دو جریان مقابل هم‌اند (خامنه‌ای، ۱۳۹۱).

۵. طراحی مدل سازمان جشنواره فیلم عمار

الگوی نهایی تحقیق درباره‌ی ارتباط میان مدل‌سازمانی جشنواره عمار با شاخصه‌ها و مؤلفه‌های نظام عقلانیت اسلامی به صورت زیر نشان داده می‌شود:

شکل ۱. ارتباط میان مدل سازمانی با الگوی چند سطحی نظام عقلانیت اسلامی

همچنین ارتباط میان مؤلفه‌های ابعاد عقلانیت با مؤلفه‌های سازمانی به صورت زیر است:

جدول ۲. مؤلفه‌های سازمانی برگرفته از نظام عقلانیت اسلامی

ردیف	سطوح عقلانیت	سطح سازمان	ابعاد عقلانیت در متون دینی	ابعاد سازمانی
۱	عقلانیت نهادی (ارزشی)	بعد هنجاری	برخورد با دشمن	استکبارستیزی
			عدالت	عدالت خواهی
			اخلاق محوری	دین محوری و معنویت
			جامع‌نگری و به‌هم پیوستگی	باهم‌بودگی (معنویت، عدالت و عقلانیت)
۲	عقلانیت سازمانی	بعد ساختاری	نقش دین در زندگی اجتماعی	مردم‌سالاری دینی
			مقتضیات زمان	پیچیدگی
			رهبری	تمرکز
۳	عقلانیت عملیاتی (محتوایی)	بعد زمینه‌ای	مشورت	رسمیت
			کیفیت	راهبرد
			برنامه‌ریزی راهبردی و آینده‌نگری	منابع انسانی
			ابتکار و تجربه‌اندوزی	فناوری
			کارآیی	قدرت کنترل
			امکان پیش‌بینی	محیط
			انسجام و هویت‌بخشی	اندازه

نتایج حاصل از تحلیل‌ها نشان می‌دهد که سازمان جشنواره عمار، سازمانی با ویژگی‌های ذیل در زمینه هر کدام از ارکان سازمان است:

جدول ۳. سازمان جشنواره عمار

ابعاد سازمان	ارکان سازمان	شاخص‌های سازمان جشنواره عمار
	پیچیدگی	واحدهای اجرایی (تیم‌های اکران‌کننده) یکپارچه (پیچیدگی جغرافیایی پایین واحدهای اجرایی) پایین‌بودن پست‌های سازمانی در واحدهای اجرایی (تیم‌های اکران‌کننده) (پیچیدگی افقی پایین واحدهای اجرایی) سلسله‌مراتب تخت و افقی در واحدهای اجرایی (تیم‌های اکران‌کننده) (پیچیدگی عمودی پایین واحدهای اجرایی)
بعد ساختاری	رسمیت	تأکید بر هماهنگی از طریق ارتباطات صمیمی و غیررسمی تأکید بر خودکنترلی به‌جای نظارت‌های قانونی شدید آزادی عمل اعضای واحدهای اجرایی (تیم‌های اکران‌کننده) برای انجام وظایف محوله به شیوه خودشان
	تمرکز	استفاده از نظرات و ایده‌های اکران‌کنندگان در تصمیم‌گیری‌های مدیریتی تفویض اختیار تصمیم‌گیری در امور مختلف به اعضای واحدهای اجرایی (تیم‌های اکران‌کننده) نظم غیرسلسله‌مراتبی (نظم شبکه‌ای) در واحدهای اجرایی بدون یک رهبری واحد در رأس آن سازمان امکان بازسازی سازمان در صورت حذف یا تعدیل واحدهای اجرایی (تیم‌های اکران‌کننده)
	راهبرد	ایجاد چشم‌انداز رشد و توسعه‌سازمانی رسالت و مأموریت سازمانی برای تحول‌آفرینی تأکید بر کمال‌طلبی در سازمان
	فناوری	انجام فعالیت‌های سازمانی در قالب پروژه‌هایی منحصربه‌فرد و متنوع شکل‌گیری و تغییر وظایف کاری اکران‌کنندگان متناسب با نیازمندی‌ها

ادامه جدول ۳. سازمان جشنواره عمار

ابعاد سازمان	ارکان سازمان	شاخص‌های سازمان جشنواره عمار
	محیط	تعامل روزانه با ارباب رجوع (مردمی) که خواسته‌های متنوع فرهنگی دارند محیط بیرون سازمان آکنده از نیازهای جدید مردمی
	اندازه	انجام فعالیت اکران یا ساخت آثار هنری در قالب تیم یک یا چند نفره با استفاده از گروه‌های محلی و بومی
	قدرت کنترل	برخورداری تیم‌های اکران از قدرت کافی برای انجام وظایف اعطای قدرت اجرایی به تیم‌های فعال در طرح‌های اکران مردمی از جانب مدیریت سازمان
	منابع انسانی	انگیزه بالای اکران‌کنندگان برای پذیرش وظایف و مسئولیت‌های جدید پذیرش اشتباهات اکران‌کنندگان و تلاش در جهت رفع آن‌ها تمرکز بر یادگیری مهارت‌های جدید اکران‌کنندگان

در طبقه‌بندی طرح‌های سازمانی بر مبنای مشخصه‌های ساختاری و زمینه‌ای، دو نوع طرح عمده شناسایی و معرفی شده‌اند. این دو طرح عبارت‌اند از طرح‌های مکانیکی و ارگانیکی. طرح‌های مکانیکی مختص سازمان‌های بوروکراتیک بوده و در سازمان‌هایی با چنین طرح‌هایی، قاعده کلی در طراحی سازمان، ثبات و عدم تغییر است. در صورتی که به هر دلیلی مانند تغییرات و تحولات محیطی، سازمان نیازمند تغییر، تحول و پویایی باشد، نیازمند طرح‌های سازمانی انطباق‌پذیر و پویاتر با عنوان طرح‌های ارگانیکی هستیم (حسینی و همکاران، ۱۳۹۵).

با توجه به ویژگی‌های سطح عملیاتی و سازمانی جشنواره عمار مبتنی بر نظام عقلانیت اسلامی به نظر می‌رسد این مدل بیشتر به طرح‌های ارگانیکی سازمانی متمایل است که ماهیتی جهادی، پویایی و متغیر دارد. جدول زیر مقایسه‌ای ساده بین ویژگی‌های طرح‌های سازمانی ارگانیکی و مکانیکی و جشنواره عمار انجام داده است. با مقایسه بین دو شکل سازمان ارگانیکی و ویژگی‌های سازمان عمار، می‌توان نتیجه گرفت که این سازمان نوعی سازمان ویژه موقت یا ادهوکراسی است. در سازمان عمار، فعالیت‌های سازمانی که برگرفته از نیازمندی‌های مردمی است، در قالب طرح‌های ویژه تعریف شده و تعدادی از افراد (اکران‌کننده) که قابلیت همکاری در انجام طرح جهادی موردنظر را دارند و می‌توانند طرح را با موفقیت به پایان برسانند.

جدول ۴. مقایسه بین ویژگی‌های طرح‌های سازمانی ارگانیک و مکانیک با جشنواره عمار

مشخصه	طرح سازمان مکانیکی	طرح سازمان ارگانیکی	طرح سازمان جشنواره عمار
پیچیدگی	بسیار	کم	کم
رسمیت	بسیار	کم	کم
تمرکز	متمرکز	غیرمتمرکز	غیرمتمرکز
راهبرد	گرایش به ثبات	گرایش به رشد	گرایش به رشد
فناوری	تولید انبوه	تولید تکی یا تولید مستمر	ارائه خدمات تکی و منحصر به فرد
محیط	پایدار و قابل پیش‌بینی	پویا و نامطمئن	پویا و نامطمئن
اندازه	زرگ	کوچک	تیم‌های کاری کوچک
قدرت کنترل	قدرت تجمیع شده	قدرت توزیع شده	قدرت توزیع شده
منابع انسانی	عدم پویایی	پویا	پویا

در پایان اشاره به این نکته و پیشنهاد ضروری است که چنان‌چه جشنواره مردمی فیلم عمار بخواهد دوام، ثبات، سازمان‌دهی و برنامه‌ریزی طولانی‌مدت خود را ارتقاء دهد بایسته است که سازمان خود را از حالت موقت گونه ارگانیکی خارج سازد و به بروکراسی شباهت بیشتری یابد تا حالت آرمانی خود، یعنی حد واسط بین سازمان ارگانیک و بروکراسی را پیدا کند. گفتنی است راهبرد جشنواره عمار در دهه اول خود راهبرد صحیحی بوده است ولی در دهه دوم که نیاز به ثبات سازمانی بیشتر احساس می‌شود، ادامه وضع موجود صحیح نیست و ممکن است باعث رکود، توقف یا انحلال آن شود. همان‌گونه که در چند سال اخیر، رشد چشمگیری در اکران‌های مردمی جشنواره فیلم عمار و مخاطبین آن یا تربیت نیروی حرفه‌ای مشاهده نمی‌شود. از این رو، اقدامات مهمی در این زمینه در چند سال اخیر به آن پرداخته شده است که عبارت‌اند از:

- تأسیس سینما و اکران فیلم‌های سینمای انقلابی به مردم و تبدیل گروه‌های اکران موقت به گروه‌های سینمادار حرفه‌ای (سینما مردم)
- تمرکز بر روی ساخت آثار داستانی به‌خصوص فیلم سینمایی (منطقه پرواز ممنوع)
- تأسیس دفترهای جبهه مطالعات فرهنگی در شهرستان‌های مختلف و سازمان‌دهی بیشتر نیروهای بومی در آن
- برگزاری اولین دوره جشنواره علوم انسانی عمار

نتیجه گیری

در مقابل مدل‌های سازمانی توسعه‌یافته در غرب که در عمل نشان داده‌اند نه تنها از تمام ظرفیت‌های منابع سازمانی استفاده نمی‌کنند، بلکه با پدید آوردن مفاهیمی مانند ترک شغل، غیبت، کاهش رضایت شغلی، کمبود انگیزه باعث به هدر رفتن منابع با ارزش سازمانی می‌شوند و به‌طور کلی ماهیتی مادیگرایانه دارند، الگوی عقلانیت اسلامی انقلابی به‌عنوان الگویی پویا و مبتنی بر ارزش‌های توحیدی و الهی می‌تواند در مسیر نیل به تمدن نوین اسلامی در تمام عرصه‌ها مورد اهتمام قرار گیرد. چنانچه رهبر انقلاب معتقدند: عقلانیت، از پایه‌های اصلی جامعه‌ی اسلامی و از ارکان تفکر و تمدن اسلامی است (خامنه‌ای، ۱۳۹۰). به نظر می‌رسد در میان پدیده‌های به وقوع پیوسته در جریان انقلاب اسلامی، جشنواره مردمی عمار می‌تواند نمونه مثال‌زدنی از تحقق الگوی عقلانیت اسلامی تلقی گردد. عمار در نظر دارد که با ابزار و پدیده سینمایی، ساخت تمدن ایرانی-اسلامی را هموار و محقق سازد.

مدل سازمان عمار، مدلی بومی مبتنی بر فرهنگ ایرانی اسلامی است که می‌تواند زمینه بهره‌برداری فراتر از ظرفیت‌های منابع سازمانی را در قالب طرح‌های اکران فیلم و ساخت آثار هنری فراهم آورد. مدل عمار با تکیه بر عنصر مردمی و سازمان‌دهی ویژه خود، ارزش‌ها و هنجارهای برآمده از نظام دینی و پویایی و انعطاف‌پذیری آن در عین کارآمدی به‌عنوان یک سازمان مؤثر و ثابت در عرصه سینمایی کشور می‌تواند یک آلترناتیو برای سینمای مدرن محسوب شود. در جدول زیر ویژگی‌های آلترناتیو عمار با تکیه بر عنصر مردمی و سطح ارزشی آن نسبت به سینمای مدرن ترسیم شده است:

جدول ۵. ویژگی‌های آلترناتیو جشنواره عمار نسبت به سینمای مدرن

ویژگی سینمای مدرن	عناصر سینمای مدرن	عناصر جشنواره عمار	ویژگی عمار
سطح سازمانی سینمای مدرن	سوژه‌یابی و موضوعات مورد توجه اقلیت مرفه و قشر روشنفکر و مدرن	سوژه‌یابی و موضوعات مورد نیاز غالب مردم	سطح سازمانی عمار
(رسمی، حرفه‌ای و بروکراتیک بودن)	دریچه رسانه‌ای بین مردم و تولیدکننده سلبریتی	ارتباط مستقیم مردم با تولیدکننده قهرمان از جنس مردم عادی	(مردمی بودن)
	ذائقه کارتل‌های رسانه‌ای سرمایه‌سازار	ذائقه زندگی و دغدغه مردم در سراسر کشور	

ادامه جدول ۵. ویژگی‌های آلترناتیو جشنواره عمار نسبت به سینمای مدرن

ویژگی سینمای مدرن	عناصر سینمای مدرن	عناصر جشنواره عمار	ویژگی عمار
سطح سازمانی سینمای مدرن (رسمی، حرفه‌ای و بروکراتیک بودن)	شبکه اکران رسمی و سینمایی	شبکه اکران مردمی و مسجدی	سطح سازمانی عمار (مردمی بودن)
	مخاطب تهرانی و فیلم‌ساز حرفه‌ای	مخاطب سراسر کشور و فیلم‌ساز مردمی	
	متخصص، حرفه‌ای و باتجربه بودن	جوان‌گرایی (نیروی غیرحرفه‌ای) و متعهد بودن	
	برگزاری رسمی و بروکراتیک جشنواره	برگزاری مردمی جشنواره عمار	
سطح عملیاتی سینمای مدرن	دستیابی به بهترین ابزارها برای رسیدن به هدف	دستیابی به بهترین اهداف و ابزارها به صورت توأمان	سطح عملیاتی عمار
	تأکید بر کمیت تولید انبوه	تأکید بر کیفیت نسبت به کمیت	
	(خط تولید یکنواخت غیرانسانی)	ابتکار و ثبت تجربیات (استفاده از ظرفیت‌های وسیع انسانی)	
	یکسان کردن الگوهای رفتاری انسانی و زیست در جهان جهت کنترل و تسلط بر آن	پذیرفتن حرکت پویای جهان‌زیست و رفتارهای انسانی جهت هدایت انسان و تسخیر جهان	
سطح ارزشی و هنجاری سینمای مدرن	هویت جهانی شمول و یکسان انسان، نگاه به انسان‌های برتر و استعداد‌های ویژه	هویت محلی انسان، نگاه به تک‌تک انسان‌ها و استعداد‌هایشان	سطح ارزشی و هنجاری عمار
	هویت خنثی یا غیرانقلابی	هویت انقلابی عمار	
	جریان همسو با سینمای جهان	جریان آلترناتیو و غیرهمسو با سینمای جهان	
	نمایش انسان مدرن	نمایش انسان مسلمان انقلابی	
	فرم و محتوای سینمایی در سالن سینما	فرم و محتوای جدید در سالن اکران جدید	
	منفعت‌گرایی	تکلیف‌محوری	
	فرم زندگی	اولویت محتوا بر فرم	
	ماده‌گرایی، ولنگاری و لابی‌گری	معناباوری و ذکر الهی	
	سینمای غیردینی یا ضددینی	سینمای دینی و انقلابی	
	بی‌عدالتی و ضد مردمی	عدالت در تولید، توزیع و مصرف	
سینمای روشنفکری یا تجاری در پاسخ به نیاز روشنفکری و دغدغه‌های تجاری سینما	سینمای انقلابی در پاسخ به نیازهای انقلاب بعد از حوادث سال ۸۸		
پایبندی به ارزش‌های سکولار غربی	پایبندی به ارزش‌های اخلاقی، انسانی و اسلامی		

منابع

- آذر، عادل، مقبل باعرض، عباس، نقی پور فر، ولی الله، نیسی، عبدالحسین (۱۳۹۶)، طراحی الگوی چند سطحی عقلانیت در سازمان با رویکرد اسلامی، فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت اسلامی، سال ۲۵، ش ۴، صص ۴۱-۶۳.
- آزاد ارمکی، تقی (۱۳۸۹)، جامعه‌شناسی عقلانیت، قیاسات، شماره ۱، صص ۳۹-۵۳.
- اسفندیاری، شهاب، جمعه، مریم (۱۳۹۸)، جریان‌های «آلترناتیو» در سینمای جهان و ایران (مطالعه موردی جشنواره فیلم عمار)، فصلنامه علمی مطالعات میان‌رشته‌ای ارتباطات و رسانه، دوره ۲، ش ۵، صص ۸۱-۱۰۶.
- اسماعیلی، محمدمهدی، عباسی فیروزجا، میثم (۱۳۹۵)، عقلانیت انقلاب اسلامی از دیدگاه آیت الله خامنه‌ای، دوفصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، دوره ۲، شماره ۲، صص ۵۳-۷۰.
- ایروانی، محمدجواد (۱۳۷۴)، نهادگرایی و جهاد سازندگی (پایان‌نامه)، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران
- بشیریه، حسین (۱۳۷۷)، جامعه‌شناسی سیاسی (نقش نیروهای اجتماعی در زندگی سیاسی)، تهران، نشر نی.
- پارسانیا، حمید (۱۳۸۱)، از عقل قدسی تا عقل ابزار، فصلنامه علوم سیاسی باقرالعلوم (ع)، شماره ۱۳، صص ۷-۱۶.
- جلیلی، وحید (۱۳۹۶)، «وحید جلیلی در برنامه جهان‌آرا؛ کسانی که مفهوم آتش به اختیار را نفهمیدند تلقی مضحکی از سیستم و کارکردهای آن دارند/ یکی از مصادیق تفکر ضد ولایی «تعطیلی تفکر و تحلیل» است.» <http://www.rajanews.com/news/271946>

- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۱)، نسبت دین و دنیا: بررسی و نقد نظریه سکولاریسم، تهران، نشر اسراء.
- حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۶۹)، ضرورت اتخاذ استراتژی نهادی کردن نظام اجرایی کشور، مجموعه مقالات اولین کنگره بزرگ‌نهادهای انقلاب اسلامی، تهران، مرکز چاپ و انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی.
- حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۸۱)، جغرافیای سیاسی ایران، تهران، انتشارات سمت.
- حسنی نیک، محمدعلی، مختاریان پور، مجید (۱۳۹۷)، عقلانیت مدیریت جهادی، مدیریت اسلامی، دوره ۲۶، شماره ۴، صص ۷۹-۱۰۶.
- حسینی بهشتی، محمد (۱۳۵۹)، عملکرد یکساله حزب جمهوری اسلامی، تهران، حزب جمهوری اسلامی.
- حسینی، مهدی، موغلی، علیرضا، سرلک، محمدعلی، دلجو، غلامحسین (۱۳۹۵)، طراحی مدل سازمان جهادی، مدیریت سازمان‌های دولتی، دوره ۴، شماره ۳، صص ۱۳-۲۸.
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۱)، نرم‌افزار حدیث ولایت، بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با دست‌اندرکاران جشنواره عمار در تاریخ ۱۳۹۱/۱۱/۱، تهران، موسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی.
- امام خمینی، روح‌الله (۱۳۸۵)، صحیفه امام، جلد ۵، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- درخشه، جلال، موسوی‌نیا، سید مهدی (۱۳۹۶)، کارکرد نظریه عقلانیت سیاسی در انقلاب ایران مبتنی بر اندیشه و عمل حکومتی امام خمینی (ره)، فصلنامه اندیشه سیاسی در اسلام، شماره ۱۳، صص ۱۲۷-۱۵۰.

- راه چمندی، هادی، کلاتری، عبدالحسین (۱۳۹۲)، جایگاه امام خمینی در انقلاب اسلامی بر اساس نظریه مراحل تحول انقلاب بریتون، پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال دوم، شماره ۶، صص ۱-۲۶.
- رضایی منش، بهروز (۱۳۸۶)، عقلانیت و تئوری سازمان، مقالات فصلنامه مطالعات مدیریت، شماره ۲۱ و ۲۲، صص ۱۸۷-۱۹۷.
- ریتزر، جرج (۱۳۷۴)، بنیان‌های جامعه‌شناختی، ترجمه دکتر تقی آزاد ارمکی، تهران، سیمرغ.
- ریتزر، جرج (۱۳۷۹)، نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر، ترجمه‌ی محسن ثلاثی، چاپ چهارم، تهران، علمی.
- عابدی، زیبا، کشاورز شکری، عباس (۱۳۹۶)، زمینه و بسترهای فکری، ساختاری و کارگزاری ایجاد سازمان کمیته‌های انقلاب اسلامی ایران، جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، شماره ۱۱، صص ۱۲۳-۱۴۸.
- عظیمی شوشتری، عباسعلی (۱۳۹۵)، جریان‌شناسی فکری-فرهنگی عقلانیت اسلامی، قم، انتشارات زمزم هدایت.
- عیوضی، محمدرحیم، کشیشیان سیرکی، گارینه (۱۳۹۰)، تبیین مسئله عقلانیت ابزاری، ارتباطی و دینی از نگاه امام خمینی و هابرماس، فصلنامه اندیشه نوین دینی، شماره ۲۵، صص ۷۱-۸۸.
- فتحی، زهره، خاموشی، پانته آ (۱۳۹۵)، شناسنامه سینماهای کشور، زیر نظر محمد حسین فرج، تهران، معاونت توسعه فناوری و مطالعات سینمایی.
- قائمی‌نیا، علیرضا (۱۳۸۴)، چستی عقلانیت، مجله ذهن، شماره ۱۷، صص ۳-۲۳.
- متولی امامی، سید محمدحسین (۱۳۹۸)، منزلت عقل فقهی در تمدن‌سازی نوین اسلامی، دو فصلنامه مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، دوره ۲، شماره ۲ (پیاپی ۴)، صص ۱-۲۶.

- مقیسه، رضا، کیقبادی، علیرضا، پدرام، عبدالرحیم (۱۳۹۷)، علائم پیدایش تمدن نوین اسلامی؛ هشداری برای ایجاد و تقویت نهادهای تمدن ساز، دو فصلنامه مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، دوره ۱، شماره ۱، صص ۱-۲۹.
- میرترابی، سید سعید (۱۳۹۶)، تحلیل شیوه‌ها و ابعاد نهادسازی در روند ساخته شدن دولت پس از انقلاب از منظر نهادگرایی تاریخی، فصلنامه دولت پژوهی، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، شماره ۹، صص ۱-۴۱.
- میرزایی اهرنجانی، حسن (۱۳۸۵)، مبانی فلسفی تئوری سازمان، تهران، سمت.
- ناظمی اردکانی، مهدی (۱۳۸۶)، تجربه مدیریت نهادهای انقلاب اسلامی به عنوان سازمان‌هایی نوین، الگویی برای مهندسی فرهنگی سازمان‌ها، مجله علوم انسانی، دوره ۱۶، شماره ۷۰، صص ۷۹-۱۰۷.
- نقی پورفر، ولی‌الله، موسوی مقدم، سید محمد (۱۳۹۵)، گزینش مدیران و کارکنان از منظر اسلام با رویکرد به مؤلفه عقلانیت الهی به عنوان کلان شاخصه شایسته‌سالاری، مدیریت فرهنگی سازمانی، دوره ۱۴، شماره ۱، صص ۲۰۳-۲۲۶.
- Balle, M (1999), "Making bureaucracy work", Journal of Management in Medicine, 13 (3): 190-200
- Cook, V.M (2004), "Revising the bureaucratic ideal: the new left and the new public administration", dissertation for the degree of master of public administration, faculty of the department of political science, Kutztown university of Pennsylvania.
- Farazmand, Ali (1987) "The Impacts of the Revolution of 1978-1979 on the Iranian Bureaucracy and Civil Service," International Review of Bureaucracy, Vol.13, Issue 2.
- Gajduscsek, G (2003), "Bureaucracy: Is it efficient? Is it not? Is that the question?" Administration & Society, 34 (6): 700-723.

- Genov, N (1991 , Towards a Multidimensional Concept of Rationality: The Sociological Perspective. *Sociological Theory*, 9(2), 206-211.
- Laurie Newman DiPadova (1996), Towards a Weberian management theory. lessons from Lowell Bennion's neglected masterwork; *Journal of Management History*, 2(1), 59-74
- Matheson, C (2007), "In Praise of Bureaucracy? A Dissent From Australia", *Administration & Society*, 39(2): 233-261.
- Stenmark, M (1995 , *Rationality in Science, Religion, and Everyday Life*, Notre Dame: IN:Notre Dame Press.

References

- Azar, Adel; Cuddly, Abbas; Naqipour Far, Wali Allah; Nisi, Abdolhossein (1396), Design of Multi -Level Rationality Pattern in the Organization with Islamic Approach, *Islamic Management Scientific Journal*, Vol. 25, pp. 41 - 63
- Azad Armaki, Taghi (2010), *Sociology of Rationality*, Ghassages, No. 1, pp. 39 - 53
- Esfandiari, Shahab; Friday, Maryam (1398), Alternative currents in World and Iranian Cinema (Case Study of the Ammar Film Festival), *Journal of Intercontinental Communication and Media Studies*, Volume 2, pp. 5, pp. 81-106
- Ismaili, Mohammad Mehdi; Abbasi Firouzja, Maysam (2016), Rationality of the Islamic Revolution from the Viewpoint of Ayatollah Khamenei, *Two - Quarterly Islamic Revolution Studies and Holy Defense*, Volume 2, No. 2, pp. 53 - 70
- Irvani, Mohammad Javad (1995), *Institutionalism and Jihad of Construction* (Thesis), Faculty of Management, University of Tehran
- Bashirieh, Hussein (1998), *Political Sociology (the Role of Social Forces in Political Life)*, Tehran: Missing
- Parsania, Hamid (2002), From Quds to Tool Reason, *Journal of Political Science Baqir al -Alum (AS)*, No. 13, pp. 7 - 16

- Jalili, Vahid (1396), "Vahid Jalili in the World Ara Program; Those who did not understand the concept of fire have a ridiculous view of the system and its functions
- Javadi Amali, Abdullah (2002), Religion and World Ratio: Review and Criticism of Secularism Theory, Tehran: Israeli Publishing
- Hafeznia, Mohammad Reza (1989), The Necessity of Adopting Strategic Strategy of the Executive System of the country, Proceedings of the First Grand Congress of Islamic Revolutionary Institutions, Tehran: Islamic Propaganda Publication Center
- Hafeznia, Mohammad Reza (2002), Political Geography of Iran, Tehran: Post Publications.
- Hosni Nick, Mohammad Ali; Mokhtarianpour, Majid (1397), Jihadist Management Rationality, Islamic Management, Volume 26, No. 4, pp. 79 - 106
- Hosseini Beheshti, Mohammad (1359), One -year Performance of Islamic Party, Tehran: Islamic Republic Party
- Hosseini, Mehdi; Moghli, Alireza; Sergek, Mohammad Ali; Deljo, Gholamhossein (2016), Jihad Model Design, Government Management, Volume 4, No. 3, pp. 13 - 28
- Khamenei, Seyyed Ali (2012), Provincial Hadith Software, Supreme Leader's Statement in Meeting with Amar Festival Staff on 1/11/1391, Tehran: Islamic Revolution Cultural Research Institute
- Khomeini, Ruhollah (2006), Sahifah Imam, Volume 5, Tehran: Imam Khomeini Institute for Publication and Publication
- In the mood, glory; Mousavi, Seyyed Mehdi (1396), The function of the theory of political rationality in the Iranian Revolution based on Imam Khomeini's government thought and practice, Journal of Political Thought in Islam, No. 13, pp. 127 - 150
- The way of the toll, the conductor; Kalantari, Abdolhossein (2013), Imam Khomeini's position in the Islamic Revolution Based on the theory of the transformation of the Revolutionary Revolution, the Islamic Revolutionary

Research Journal, Volume 2, No. 6, pp. 1-26

- Rezaei Manesh, Behrouz (2007), Rationality and Organization Theory, Articles Journal of Management Studies, Issue 1 and 22, pp. 187 - 197
- Ritzer, George (1995), Sociological Foundations. Translated by Dr. Taghi Azad Armaki, Tehran: Simorgh
- Ritzer, George (2000), Contemporary Sociology Theory, Mohsen Salei Translation, Fourth Edition, Tehran: Scientific
- Abedi, pretty; Keshavarz Shukri, Abbas (1396), The context and context of the intellectual, structural and brokerage of the Islamic Revolution Committees of Iran, Islamic World Sociology, No. 11, pp. 123 - 148
- Azimi Shashtari, Abbas Ali (2016), Intellectual-Cultural Flow of Islamic Rationality, Qom: Zamzam Hedayat Publications
- Ayuzi, Mohammad Rahim; Cyrus Pastor, Garineh (2011), Explaining the issue of instrumental, communication and religious rationality from Imam Khomeini's and Habermas, Journal of Modern Religious Thought, No. 25, pp. 71 - 88
- Fathi, Venus; Silent, Panthea (2016), Cinema IDs, under the supervision of Mohammad Hossein Faraj, Tehran: Deputy Director of Technology Development and Cinema Studies
- Ghaemini, Alireza (2005), What is Rationality, Mind Magazine, No. 17, pp. 3 - 23
- Mutawali Emami, Seyyed Mohammad Hussein (1398), The Dignity of Jurisprudential Reason in Modern Islamic Civilization, The District of Fundamental Studies of Modern Islamic Civilization, Volume 2, No. 2 (Page 4), pp. 1 - 26
- Moghis, Reza; Kiqabadi, Alireza; Pedram, Abdul Rahim (1) Symptoms of the New Islamic Civilization; Alert to the creation and strengthening of civilization institutions, two Quarterly Studies of Modern Islamic Civilization, Volume 1, No. 1, pp. 1 - 29.

- Mirtrabi, Seyyed Saeed (1396), Analysis of the methods and dimensions of institutionalization in the process of post -revolutionary government construction from the perspective of historical institutionalism, Journal of Government Research, Journal of Law and Political Science, No. 9, pp. 1-41
- Mirzai Ahsani, Hassan (2006), Philosophical Foundations of Organization Theory, Tehran: Position
- Nazemi Ardakani, Mehdi (2007), Experience Management of Islamic Revolutionary Institutions as New Organizations, Model for Cultural Engineering of Organizations, Journal of Humanities, Volume 16, No. 70, pp. 79 -107
- Naqi Purfar, Wali Allah; Mousavi Moghaddam, Seyyed Mohammad (2016), The Selection of Managers and Employees from the Islamic perspective with an approach to the component of divine rationality as a majority of meritocracy, organizational cultural management, Volume 14, No. 1, pp. 203 -226.